

Ioannis Zizioulas, *L'essere ecclesiale,*

– Edizione Qiqajon, Comunità di Bose, Magnano, 2007., 270 str.

Autor ovoga djela je Ioannis Zizioulas, pravoslavni biskup i metropolit Pergama, predstavnik Carigradskoga patrijarhata u ekumenskom dijalogu s Katoličkom crkvom i raznim protestantskim zajednicama. Predavao je teologiju na *King's College* u Londonu. Veliki katolički teolog, i jedan od tvoraca ekleziologije II. vatikanskog sabora, Yves Congar, okarakterizirao je Ioannisa Zizioulasa kao jednoga od »najoriginalnijih i najdubljih teologa modernoga razdoblja«. Uz spomenuto djelo važno je spomenuti i poznatija djela kao što su: »*Il creato come eucaristia; Eucaristia e regno di Dio*«.

Tiskano u mekom uvezu, i grafički solidno opremljeno, djelo, zajedno s uvodom, ima 270 stranica, a podijeljeno je u 6 poglavlja:

- I. Od maske do osobe: pojam »osoba« i ekleziološka hipostaza;
- II. Istina i zajedništvo: otački temelji i bitni naglasci euharistijske ekleziologije;
- III. Euharistijska zajednica i katolicitet Crkve;
- IV. Povezanost s apostolskom tradicijom u teološkoj svijesti istočnih Crkava ;
- V. Ređenje i pričest;
- VI. Lokalna Crkva u euharistijskom viđenju.

Djelo je u biti zbir nekolicine članaka i predavanja teologa Zizioulasa. Misao koja se proteže cijelim tekstom knjige jest da se svijest Crkve o samoj sebi i svijest crkvenosti »rađa« iz slavljenja euharistije. Sam autor, citirajući teološku tvrdnju teologa Afanassieffa, sadržanu u principu: »Tamo gdje se slavi euharistija, prisutna je u punini i Crkva«, ali i drugi teolozi, upozorava na očita ograničenja takve tvrdnje jer jedna župna zajednica ne posjeduje sve one elemente potrebne da bi se mogla okarakterizirati Crkvom, iako slavi euharistiju. Takav teološki aksiom vodi u dvije pogriješke: lokalizam, unutar kojega se i ističe tvrdnja da je župna zajednica slaveći euharistiju Crkva u punini, i koncept po kojemu jedna lokalna Crkva može biti, neovisno od ostalih lokalnih Crkava, Crkva – jedna, sveta, katolička i apostolska. S druge strane, početna teološka tvrdnja grčkoga teologa zahtijeva i dublju raspravu o povezanosti između partikularnosti (lokalnosti) i univerzalnosti Crkve.

U prva dva poglavlja knjige autor tumači slavlje Euharistije i njezinu ekleziologiju, kao jedan od mogućih načina davanja odgovora na egzistencijalna pitanja suvremenoga čovjeka, stupajući u otvorenu raspravu s dobrim dijelom zapadne teološke i ekleziološke misli. Istina o Crkvi, pitanja o čovjeku i životno oslobođenje u euharistijskoj ekleziologiji Ionnisia Zizioulasa međusobno su povezani.

Važno je naglasiti da za autora ove knjige, teologa Ioannisa Zizioulasa, za

razliku od većine drugih teologa istočne Crkve koji tvrde da je euharistijska ekleziologija u očitoj suprotnosti s naukom o univerzalnom karakteru Crkve, u kojemu prepoznaju očit utjecaj Rimokatoličke crkve, euharistijska ekleziologija ne odbacuje univerzalnost Crkve, nego razlikuje izvanjsku univerzalnost od unutrašnje univerzalnosti koja uvijek i u bilo kojem slučaju ostaje ista sama po sebi, jer označava da se Crkva svugdje i uvijek očituje u svoj svojoj punini i jedinstvu.

Na koncu treba spomenuti kako je spomenuto djelo Ioannisa Zizioulasa dobar izvor za razumijevanje i njegove tzv. eshatološke ekleziologije, tj. za raspravu o eshatološkom karakteru euharistije, koji je, po našem autoru, zanemaren i zaboravljen, kako u zapadnoj, tako i u istočnoj liturgiji. Po našem autoru, između *protološke* ili *eshatološke* ekleziologije, treba izabrati ovu posljednju. Dok prva (protološka ekleziologija) zemaljsku Crkvu smatra samo »ikonom« one nebeske, preegzistentne, druga (eshatološka ekleziologija) poziva se na »buduću« Crkvu: »koja je sadržana u konačnoj Božjoj odluci da u Kristu pomiri sve stvoreno. Govori se dakle, o Kraljevstvu Božjemu, ostvarenom u punini« (I. Zizioulas, *L'essere ecclesiale*, Edizioni Qiqajon, 2007., str. 105.). U skladu s tim ne bi trebalo biti opasno govoriti o pravoj i istinitoj identifikaciji između Crkve i Euharistije. Crkva, Euharistija, Kraljevstvo Božje, realnosti u koje su nerazdvojive i međusobno usko

vezane u ekleziologiji Ioanissa Zizioulasa.

Krajnji je zaključak kako je knjiga dobar izvor teoloških informacija za upoznavanje teološke misli suvremene istočne ekleziologije i može poslužiti kao polazna točka za plodonosan ekumenski dijalog s istočnim kršćanima.

Josip Vrančić

**Klaus Dethloff – Ludwig Nagl –
Friedrich Wolfram**

Religija, moderna, postmoderna – Filozofsko- teološka razmatranja

– Fil. Biblioteka Speculatio, Zadar,
2006., 160 str.

Pitanje Boga, a time i religije predstavljalo je u svakoj povijesnoj epohi pravi izazov za filozofe. U tom smislu filozofija je o svojih samih početaka unutar svog diskursa posjedovala i zasebno područje »filozofije religije«. Tako je tijekom čitavoga svog razdoblja grčka filozofija u većoj ili manjoj mjeri, sa svojim predstavnicima uzimala glavito religiju u svojam promišljanja. Odlika toga početnog pristupa religiji – racionalno propitivanje u biti onog božanskog – tehiona – ostala je zapravo i do danas. Filozofija je, dakle, sebi oduvijek davala za pravo (i spravom) propitivati o religiji, religioznosti, božanskom, a koji su pristuni od samih